

Nederlandse Mededingingsautoriteit
Nma

Mededingingswet
Kartelverbod

Oktober 2009

Kartelverbod

De Mededingingswet stelt regels ten aanzien van:

- concurrentiebeperkende afspraken;
- misbruik van een economische machtspositie;
- concentraties van ondernemingen.

Deze brochure bevat een toelichting op het verbod op concurrentiebeperkende afspraken ("kartelverbod").

Aan de brochure kunnen geen rechten worden ontleend.

Inhoudsopgave

Voorwoord

1 De Mededingingswet

2 Kartelverbod

3 Kartels en dementie

4 Uitzonderingen op het kartelverbod

5 Handhaving van de wet

6 Bijlage: generieke vrijstellingen

7 Bijlage: EG-groepsvrijstellingen

VOORWOORD

Concurrentie, ofwel mededinging, bevordert de dynamiek van de economie. Gedrag dat de werking van de vrije markt verhindert, beperkt of vervalst, verstoort deze dynamiek. De Mededingingswet geeft een impuls aan het bedrijfsleven doordat onderlinge concurrentie wordt gegarandeerd.

De Mededingingswet verbiedt bepaalde concurrentiebeperkende gedragingen. Op overtreding daarvan kan de NMa sancties opleggen. Deze brochure geeft een toelichting op één van de verbodsbepalingen uit de Mededingingswet, het verbod op concurrentiebeperkende afspraken (hierna: “kartelverbod”). U kunt in deze brochure lezen of, wanneer en waarom ondernemers die onderlinge afspraken maken, botsen met het kartelverbod uit de Mededingingswet. Ook leest u hoe u een tip bij de NMa kunt indienen.

De Europese Commissie waakt al jaren over een eerlijke concurrentie op de Europese markt. De lidstaten zelf houden toezicht op de concurrentie binnen de eigen grenzen. De Mededingingswet past in het overheidsbeleid dat gericht is op versterking van de concurrentiekracht van de Nederlandse economie. De Nederlandse wetgeving sluit nauw aan bij de mededingingsregels in het EG-verdrag.

Het mededingingsrecht kent ook uitzonderingen op de hoofdregels. Dat geldt ook voor het kartelverbod. Niet elke afspraak die de concurrentie beperkt is verboden. Uitzonderingen op de regel vloeien voort uit de wet of uit bijzondere vrijstellingen. Niet om het u moeilijk te maken, maar om tegemoet te komen aan de eisen van een bonte praktijk.

Er is een algemene brochure verkrijgbaar over de inhoud en achtergrond van de Mededingingswet en de praktische consequenties ervan: ‘Mededingingswet’. De onderhavige brochure bevat specifieke informatie over de betekenis en strekking van het kartelverbod.

1) DE MEDEDINGINGSWET

Wat verbiedt de Mededingingswet?

De Mededingingswet verbiedt:

- kartels (artikel 6);
- misbruik van een economische machtspositie (art 24);
- concentraties van ondernemingen zonder voorafgaande melding (art 27 en 34).

De Mededingingswet is alleen van toepassing als de bewuste gedraging, kort gezegd, een effect kan hebben op Nederlands grondgebied. Ondernemingen dienen er echter rekening mee te houden dat ook de Europese mededingingswetgeving van toepassing kan zijn op activiteiten op de Nederlandse markt.

In Nederland zijn ook de Europese mededingingsregels van toepassing. Vaak zijn gedragingen die in strijd zijn met de Mededingingswet tevens in strijd met de Europese mededingingsregels. De Nederlandse en Europese mededingingsregels zijn nagenoeg gelijklopend. Als een gedraging in strijd is met zowel de Mededingingswet als het Europese mededingingsregels dan kan de Europese Commissie als handhaver optreden in plaats van de NMa. Dat hoeft echter niet. De NMa heeft ook de bevoegdheid de Europese mededingingsregels toe te passen in Nederland.

Een onderneming die de Mededingingswet overtreedt kan daarvoor beboet worden. Ook kan de NMa in dat geval persoonlijke boetes opleggen aan bepaalde personen die bij de ondernemingsgedraging betrokken zijn geweest.

Voor wie geldt de Mededingingswet?

De Mededingingswet geldt voor alle ondernemingen en verenigingen van ondernemers die actief zijn op de Nederlandse markt. De Mededingingswet is in beginsel op alle sectoren van de economie van toepassing. Bepalend voor het van toepassing zijn van de Mededingingswet is dat economische activiteiten worden uitgevoerd. Vrije beroepsbeoefenaren zijn ook ondernemingen. Overheidsinstellingen kunnen soms ook ondernemingen zijn. De overheid mengt zich op velerlei manieren in de economie. Deze activiteiten hebben niet altijd iets te maken met de Mededingingswet. Op de website staat een themadossier overheid. Hierin wordt uiteengezet in welke gevallen u niet en in welke gevallen u mogelijk wel bij de NMa terecht kunt met klachten over het beperken van de mededinging door de overheid.

De NMa kan ook persoonlijke boetes opleggen aan natuurlijke personen die betrokken zijn of waren bij een ondernemingsgedraging die in strijd is met de Mededingingswet. Het moet dan gaan om mensen die zijn aan te merken als zogenaamde “feitelijk leidinggever” of “opdrachtgever” met betrekking tot de ondernemingsgedraging.

Van “opdracht geven” kan sprake zijn als de persoon aan een ander persoon een uitdrukkelijke opdracht geeft om de ondernemingsgedraging te verrichten.

Van “feitelijk leidinggeven” kan sprake zijn als de persoon maatregelen achterwege laat ter voorkoming van de ondernemingsgedraging, hoewel de persoon daartoe bevoegd en redelijkerwijs gehouden was, en daarmee bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat de ondernemingsgedraging zich zal voordoen.

Wie handhaaft de Mededingingswet?

Het toezicht op naleving van de Mededingingswet en de uitvoering van de taken die uit de wet voortvloeien zijn opgedragen aan de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa).

De werking van de Mededingingswet is niet beperkt tot overtreders ervan. Indien u als bedrijf of als consument hinder ondervindt van ondernemingen die de Mededingingswet overtreden, dan kunt u een klacht indienen bij de NMa. In hoofdstuk 5 leest u hier meer over.

Daarnaast kunt u bij vermeende overtredingen van de Mededingingswet de civiele rechter inschakelen, bijvoorbeeld door middel van het instellen van een actie uit onrechtmatige daad. Bij een actie uit onrechtmatige daad kan schadevergoeding worden geëist. De civiele rechter is namelijk ook bevoegd om de Mededingingswet toe te passen.

2) KARTELVERBOD

Wat verbiedt het kartelverbod?

Het kartelverbod verbiedt:

- concurrentiebeperkende afspraken tussen twee of meer ondernemingen;
- concurrentiebeperkende onderling afgestemde feitelijke gedragingen tussen twee of meer ondernemingen;
- concurrentiebeperkende besluiten van ondernemingsverenigingen.

Het begrip afspraak is ruim. Een afspraak hoeft niet op papier te staan en kan informeel of stilzwijgend zijn (bijvoorbeeld een mondeling *gentlemen's agreement*). Een afspraak vereist alleen wilsovereenstemming over het commerciële gedrag van de ondernemingen. Het begrip onderling afgestemde feitelijke gedraging is nog ruimer. Daarvoor is slechts contact vereist gevolgd door parallel gedrag op de markt.

Hierna wordt korthedshalve de term "afspraak" gebruikt voor alles wat onder het kartelverbod kan vallen.

Afspraken tussen wie?

De mededingingsregels, inclusief het kartelverbod, richten zich tot ondernemingen. Een onderneming is een entiteit die een economische activiteit verricht.

Het kartelverbod ziet zowel op horizontale als verticale afspraken. Een horizontale afspraak is een afspraak tussen ondernemingen die potentiële of daadwerkelijke concurrenten van elkaar zijn. Een verticale afspraak is een afspraak tussen ondernemingen die actief zijn op verschillende niveaus in de productie- en distributiekolom (bijvoorbeeld een afspraak tussen een afnemer en een leverancier). Beide typen afspraken vallen onder de reikwijdte van het kartelverbod.

Soorten concurrentiebeperkende afspraken: doel / gevolg

Het kartelverbod verbiedt afspraken die (merkbaar) de concurrentie beperken. Er worden twee typen concurrentiebeperkende afspraken onderscheiden: (i) afspraken waarvan het **doel** is de concurrentie te beperken en (ii) afspraken die niet het doel hebben de concurrentie te beperken, maar die toch een concurrentiebeperkend **gevolg** hebben.

In de praktijk is het voor ondernemingen van het grootste belang om afspraken te onderkennen die het **doel** hebben de concurrentie te beperken. Dit soort afspraken zijn het schadelijkst voor de concurrentie en de economie, en vormen dan ook de ernstigste inbreuken op de Mededingingswet.

De uitzondering op het kartelverbod is op dit type afspraak in de praktijk nooit van toepassing. De boetes voor dit type schending zijn in de praktijk het hoogst. Mededingingsautoriteiten, waaronder de NMa, geven over het algemeen een hoge prioriteit aan het opsporen en vervolgen van dit type inbreuken.

Zowel horizontale als verticale afspraken kunnen het doel hebben de concurrentie te beperken.

De belangrijkste horizontale 'doel afspraken' zijn afspraken met betrekking tot:

- prijzen (inclusief elementen van de prijs, zoals toeslagen of kortingen);
- het verdelen van de markt (bijv. geografische verdeling of de verdeling van klanten);
- het beperken van de output (bijv. het stilleggen van fabrieken).

Soms wordt dit soort afspraken gemaakt in de context van aanbestedingen (bijv. afspraken over de inschrijfprijzen).

De belangrijkste verticale *doel* afspraken zijn:

- verticale prijsbinding
- doorverkoopverboden

Verbodstelsel en uitzonderingen

Alle afspraken tussen ondernemingen die niet concurrentiebeperkend zijn, vallen buiten het kartelverbod, zijn niet verboden en dus toegestaan.

Daarnaast kent het kartelverbod enkele uitzonderingen voor afspraken die wel concurrentiebeperkend zijn.

Ten eerste kent de Mededingingswet een zogenaamde bagatelbepaling. De bagatelbepaling is een ondergrens. Daaronder is het kartelverbod in het geheel niet van toepassing. Ten tweede kent het kartelverbod een rechtstreeks werkende wettelijke uitzondering. Ten derde zijn er Nederlandse en (in Nederland doorwerkende) Europese vrijstellingen met betrekking tot het kartelverbod. In die vrijstellingen wordt de wettelijke uitzondering van toepassing verklaard op bepaalde categorieën afspraken, onder bepaalde marktaandeeldrempels.

De uitzonderingen worden besproken in hoofdstuk 4.

3) KARTELS EN CLEMENTIE

Kartels

Kartels zijn de hiervoor reeds beschreven horizontale doel-inbreuken op het kartelverbod. Het gaat daarbij met name om prijsafspraken, marktverdelingsafspraken, outputbeperkingsafspraken of combinaties daarvan. Kartelafspraken worden vaak heimelijk gemaakt. Soms worden kartelafspraken gemaakt via aanbestedingsafspraken.

Kartels zijn schadelijk. Een kartel beknot in ernstige mate de economische ordening die gebaseerd is op het principe van de vrije markt. Kartels leiden tot maatschappelijke schade, zowel bij eerlijke ondernemers als bij, met name, de consument. Kartels zijn in hun kern oneerlijk en onrechtmatig. Kartels leiden tot hogere prijzen. Bovendien kunnen kartels leiden tot slechte(re) kwaliteit van producten en diensten, doordat innovatie die uit het vrije ondernemerschap kan voortvloeien wordt beknot door kartelgedrag.

3.2 Clementie

De NMa heeft een clementieregeling. Deze regeling is een belangrijk middel in de strijd tegen kartels. De clementieregeling is van toepassing op kartelzaken. De 'Beleidsregels van de Minister van Economische Zaken tot vermindering van bestuurlijke boetes betreffende kartels' roepen per kartel één rangorde in het leven. De eerste melder uit een kartel kan in aanmerking komen voor immuniteit (volledige kwijtschelding van de boete).

Zie voor meer details over de clementieregeling de brochure "Clementie in kartelzaken".¹ U kunt de volledige tekst van de Beleidsregels vinden op onze website www.nmanet.nl. Kies op de homepage voor 'Biecht uw kartel op'. Deze beleidsregels zijn op 1 oktober 2009 in werking getreden.

Wie kan een clementieverzoek indienen?

- Een onderneming die bij een kartel betrokken is;
- Een voor kartelgedrag beboetbaar persoon voor zichzelf; of
- Meerdere voor kartelgedrag beboetbare personen tegelijk voor henzelf, mits ze werkzaam zijn bij dezelfde onderneming.

Wat levert het op?

De eerste clementieverzoeker uit een kartel kan een boete geheel ontlopen. Afhankelijk van kort gezegd het tijdstip van indiening, de vraag of de NMa al een onderzoek naar het kartel is gestart en de waarde van de informatie die met het clementieverzoek wordt verstrekt, kan een clementieverzoeker de volgende clementie krijgen:

Plaats in de clementierangorde	Onderzoek NMa reeds gestart?	Categorie	Boetevermindering
1e *	Nee	A	100%
1e *	Ja	B	60-100%
2e of volgende	Eventueel	C	10-40%

* Als een eerste clementieverzoeker een andere onderneming zou hebben gedwongen aan het kartel deel te nemen, komt hij in aanmerking voor categorie C.

¹ De NMa stelt tevens een film over de clementieregeling beschikbaar op haar website en op DVD (kosteloos) "Clementie in kartelzaken: hoe lang wacht u nog?".

4) UITZONDERINGEN OP HET KARTELVERBOD

Uit het verbodstelsel zoals neergelegd in de Mededingingswet volgt, dat alle afspraken die niet merkbaar concurrentiebeperkend zijn, zondermeer zijn toegestaan

Afspraken die wel merkbaar concurrentiebeperkend zijn, zijn verboden, tenzij op de afspraak een uitzondering van toepassing is. De wet kent de volgende uitzonderingen:

Bagatel: ondergrens (artikel 7)

Het kartelverbod is in zijn geheel niet van toepassing op een afspraak als:

Ofwel:

- ten hoogste acht ondernemingen bij de afspraak zijn betrokken; en
- de totale gezamenlijke omzet van de ondernemingen € 5,5 miljoen bedraagt (als de ondernemingen in hoofdzaak goederen produceren) of de totale gezamenlijke omzet van de ondernemingen € 1,1 miljoen bedraagt (als de ondernemingen niet in hoofdzaak goederen produceren).

Ofwel:

- het een horizontale afspraak betreft en het gezamenlijke marktaandeel van de betrokken ondernemingen ten hoogste 5% is; en
- de totale gezamenlijke omzet van de bij de afspraak betrokken ondernemingen € 40 miljoen bedraagt.

Rechtstreeks werkende wettelijke uitzondering (artikel 6 lid 3)

Afspraken tussen ondernemingen en zelfs concurrentiebeperkende afspraken tussen ondernemingen, kunnen een positieve bijdrage leveren aan de economische ontwikkeling. Dit is vooral afhankelijk van de inhoud van de afspraak en de situatie op de markt waarin de afspraak wordt gemaakt. Het kartelverbod kent een uitzondering voor afspraken die weliswaar concurrentiebeperkend zijn maar die tevens, kort gezegd, economische voordelen genereren die opwegen tegen de nadelen van de concurrentiebeperking. Het is aan de onderneming die zich op de uitzondering beroept om aan te tonen dat een afspraak of gedraging voldoet aan de criteria die de Mededingingswet stelt om uitgezonderd te zijn van het kartelverbod. Het is hierbij van belang dat de economische omstandigheden op grond waarvan de uitzondering van toepassing zou kunnen zijn, veranderlijk kunnen zijn.

Een onderneming die zich beroept op de uitzondering moet aantonen dat de concurrentiebeperkende afspraak voldoet aan de volgende vier voorwaarden:

1. de afspraak moet bijdragen tot verbetering van de productie of distributie dan wel een technische/ economische vooruitgang opleveren;
2. de voordelen die voortvloeien uit de afspraken moeten voor een redelijk deel ten goede komen aan de gebruikers;
3. de concurrentie mag niet verder worden beperkt dan strikt noodzakelijk is; en
4. er moet in de markt voldoende concurrentie overblijven.

Ondernemingen dienen zelf te onderzoeken of de wettelijke uitzondering van toepassing is op hun afspraken. Voorheen bestond ten aanzien hiervan een systeem van ontheffingen bij de mededingingsautoriteiten. Dat bestaat niet meer. U kunt uw plannen dus niet ter goedkeuring aan de NMa voorleggen.

Ondernemingen moeten dus zelf, eventueel met behulp van een jurist gespecialiseerd in het mededingingsrecht, beoordelen of hun afspraken toegestaan zijn. U kunt daarvoor de volgende bronnen gebruiken:

- Er is veel Nederlandse en Europese rechtspraak beschikbaar met betrekking tot de toepassing van de mededingingsregels. In Nederland hebben rechtbank Rotterdam en het College van Beroep voor het bedrijfsleven uitspraken gedaan over de Mededingingswet.
- Daarnaast heeft de Europese Commissie door middel van bekendmakingen ondernemingen inzicht verschaft in de toepassing van de regels.
- Op nationaal niveau heeft de NMa sinds haar oprichting in 1998 een groot aantal uitspraken gedaan. Een diversiteit aan onderwerpen, zoals erkenningsregelingen, ketenkwaliteitssystemen en prijsadviezen door brancheverenigingen zijn onderzocht én beoordeeld. Op onze website – www.nmanet.nl – kunt u onze besluiten raadplegen.
- Daarnaast verschaft de NMa met de publicatie van richtsnoeren en brochures duidelijkheid over de toepassing van de mededingingsregels.

Op afspraken die tot doel hebben de concurrentie te beperken, is de uitzondering in de praktijk nooit van toepassing.

Groepsvrijstellingen

De Nederlandse en Europese wetgever heeft voorts onder bepaalde voorwaarden de wettelijke uitzondering van toepassing verklaard op bepaalde categorieën afspraken.

De Minister van Economische Zaken heeft twee generieke vrijstellingen van het kartelverbod verleend voor:

- bepaalde afspraken binnen samenwerkingsverbanden in de detailhandel; en
- branchebeschermingsovereenkomsten inzake winkelcentra.

(zie bijlage in meer detail).

Een derde generieke vrijstelling, te weten de vrijstelling van combinatieovereenkomsten die verband houden met aanbestedingen, is per 1 januari 2009 vervallen. De vrijstelling is vervangen door beleidsregels van de minister van Economische Zaken die op 1 oktober 2009 in werking zijn getreden. Ondernemingen kunnen voor combinatieovereenkomsten, die onder het kartelverbod vallen, een beroep doen op de wettelijke uitzondering van het kartelverbod. Om ondernemingen houvast te geven wordt in beleidsregels uitgelegd hoe het kartelverbod en de algemene wettelijke vrijstelling moet worden toegepast ten aanzien van combinatieovereenkomsten.

Daarnaast gelden thans EG-groepsvrijstellingsverordeningen voor:

- technologieoverdracht;
- verticale overeenkomsten;
- specialisatie, onderzoek en ontwikkeling;
- afspraken in bepaalde specifieke sectoren zoals motorvoertuigen, scheepvaart, luchtvaart en verzekeringen.

(zie bijlage in meer detail).

5) HANDHAVING VAN DE MEDEDINGINGSWET

Boetes

De NMa houdt toezicht op de naleving van de Mededingingswet. Bij overtreding van het kartelverbod kan de NMa de betrokken ondernemingen een last onder dwangsom, een bindende aanwijzing en een boete opleggen. Boetes kunnen oplopen tot maximaal 10 procent van de totale jaaromzet van de onderneming. Ook kan de NMa een boete opleggen aan de persoon die is aan te merken als opdrachtgever of feitelijk leidinggever met betrekking tot de ondernemingsgedraging. Persoonlijke boetes bedragen maximaal € 450.000.

Op 1 oktober 2009 zijn nieuwe beleidsregels² van het Ministerie van Economische Zaken in werking getreden. De belangrijkste wijzigingen zijn:

1) Voor zeer zware overtredingen wordt een toeslag op de basisboete geïntroduceerd.

Dit gebeurt om ondernemingen ervan te weerhouden überhaupt dergelijke overtredingen te begaan. Deze toeslag bedraagt ten hoogste 25 procent van de betrokken omzet in het laatste volledige jaar dat de onderneming heeft deelgenomen aan de overtreding.

2) Het maximum van de 'ernstfactor' ('E') is verhoogd van 3 naar 5. Dit is een vermenigvuldigingsfactor die wordt toegepast op de basisboete en houdt rekening met de ernst van de overtreding. De verruiming van de ernstfactor geldt voor alle overtredingen van de Mededingingswet en de energiewetten.

3) In geval van recidive wordt de basisboete verdubbeld, tenzij dit gezien de omstandigheden van het geval evident onredelijk zou zijn.

Tegen besluiten van de NMa kan bezwaar worden aangetekend bij de NMa. Vervolgens kan beroep worden ingesteld bij de rechtbank Rotterdam. Hoger beroep wordt ingesteld bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven.

Alle besluiten zijn openbaar en worden op onze website gepubliceerd.

Tips, klachten, signalen

De NMa onderzoekt klachten van derden die last hebben van concurrentievervalsing door mogelijke overtreders van het kartelverbod. Signalen van ondernemingen en elders uit de maatschappij over specifieke situaties zijn van groot belang voor de effectiviteit van de NMa. De informatie verkregen uit meldingen wordt namelijk tevens gebruikt om inzicht in de structuur van de betreffende sector te vergroten en patronen van gedragingen in kaart te brengen. De NMa informatielijn kan geen specifieke situaties beoordelen, maar geeft algemene informatie over de Mededingingswet en is het aanspreekpunt voor het indienen van tips en signalen. Alle informatie die binnenkomt wordt geregistreerd en kan door de NMa gebruikt worden.

De NMa ontvangt tips of signalen graag. Want daarmee kan de NMa besluiten om een onderzoek te doen naar overtredingen van de Mededingingswet. Maar, er komen bij de NMa meer tips en klachten binnen. Daarom kunnen wij niet alles onderzoeken. Of een melding uitmondt in concrete actie van de NMa kan de NMa dan ook niet melden. De NMa verstrekt namelijk geen informatie over onderzoeken die ze doet of gaat doen.

² Beleidsregels van de Minister van Economische Zaken voor het opleggen van bestuurlijke boetes door de NMa 2009, Staatscourant 2009, nr 14079, zie ook www.nmanet.nl

Besluitaanvraag

Indien u echter een besluit wenst van de NMa, kunt u een besluitaanvraag indienen. Belanghebbenden kunnen een formele klacht indienen bij de NMa. Dit heet een besluitaanvraag. Voor de NMa maakt het in principe geen verschil of u een klacht/tip/signaal of een besluitaanvraag indient. Het enige verschil is dat de NMa verplicht is om naar aanleiding van een besluitaanvraag een besluit te nemen. Dat betekent overigens niet automatisch dat de NMa naar aanleiding van een besluitaanvraag wel een onderzoek zal starten. Maar u hoort dan wel van de NMa wat er met uw klacht gaat gebeuren.

U kunt hier meer over lezen in de brochure 'Klachten, tips, signalen en besluitaanvragen'.

Hoe kan ik een tip/ signaal/ klacht of een besluitaanvraag indienen?

De NMa roept iedere burger op die weet heeft van het bestaan van een kartel, om dit, eventueel anoniem, bij de NMa te melden. Dit is in het algemeen belang. Iedereen kan gemakkelijk een klacht, tip of signaal bij de NMa indienen. Er zijn geen eisen waaraan een klacht, tip of signaal moet voldoen. Wel geldt: hoe meer en gedetailleerder de informatie is die u verstrekt, des te nuttiger uw klacht/tip/signaal voor de NMa is en des te groter de kans dat de NMa er iets mee zal kunnen doen. Als u een klacht/tip/signaal wilt indienen, kunt u op verschillende manieren contact opnemen met de NMa Informatielijn voor ondernemers:

- **Internet:** U kunt gebruik maken van het formulier op de NMa-website (www.nmanet.nl). U klikt in de rechterkolom op 'Tip ons'.
- **E-mail:** U kunt een e-mail sturen aan info@nmanet.nl.
- **Brief:** U kunt de NMa een brief sturen. Het postadres van de NMa vindt u aan het eind van deze brochure.
- **Telefoon:** U kunt de NMa Informatielijn bereiken via tel. 0800-0231 885 (vanuit het buitenland +31 70 330 1306) Daarnaast is het mogelijk om via het landelijk "meldpunt M" om op anonieme basis een misdaad te melden. Het nummer van "meldpunt M" is 0800-7000 en zeven dagen per week bereikbaar.

De NMa informatielijn kan geen specifieke situaties beoordelen, maar geeft algemene informatie over de Mededingingswet en is het aanspreekpunt voor het indienen van tips en signalen. Alle informatie die binnenkomt wordt geregistreerd en kan door de NMa gebruikt worden.

Indien u als consument klaagt, kunt u terecht bij ConsuWijzer. Dit is het gezamenlijke loket van de NMa, de Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit (OPTA) en de Consumentenautoriteit. Dit heeft voor u als voordeel dat uw klacht snel bij de juiste toezichthouder terecht komt. De contactgegevens van Consuwijzer zijn:

- **Telefoon:** 088 - 070 70 70. We zijn bereikbaar van maandag tot en met vrijdag van 8.30 tot 17.30 uur (nationaal tarief).
- **E-mail:** info@consuwijzer.nl
- **Brief:**
ConsuWijzer
Postbus 1031
2260 BA Leidschendam

Een besluitaanvraag indienen kan volgens het formulier besluitaanvraag. Deze kunt u vinden op de website www.nmanet.nl. U kunt het compleet ingevulde formulier vervolgens per post of per fax aan de NMa sturen.

De civiele rechter

Derden kunnen met hun klacht tevens terecht bij de civiele rechter; afspraken die in strijd zijn met het kartelverbod zijn nietig. Ook kan bij overtreding van de Mededingingswet bij de rechter een actie uit onrechtmatige daad worden ingesteld. Dat kan voor de overtreder leiden tot de verplichting om schadevergoeding te betalen. De rechter kan echter geen boete op grond van de Mededingingswet opleggen. Deze bevoegdheid is voorbehouden aan de NMa.

BIJLAGE 1: GENERIEKE VRIJSTELLINGEN

Er zijn in Nederland twee generieke vrijstellingen van het kartelverbod. De hoofdlijnen van de twee regelingen vindt u in onderstaand overzicht. Voor meer specifieke informatie leest u de NMA-brochure 'Beleid inzake verticale overeenkomsten'. Wilt u weten of in een concreet geval een afspraak voldoet aan de voorwaarden van een vrijstelling? Leest u dan in zijn geheel de betreffende vrijstelling en de bijbehorende nota van toelichting of vraag advies aan een juridisch adviseur gespecialiseerd in het mededingingsrecht.

Vrijstelling voor samenwerkingsovereenkomsten in de detailhandel

In de detailhandel bestaan drie belangrijke soorten samenwerkingsverbanden:

- de franchiseorganisatie. Hierbij komt één onderneming (de franchisegever) telkens met één andere onderneming (de franchisenemer) overeen dat deze het recht krijgt een onderneming te exploiteren volgens een bepaalde winkelformule.
- het vrijwillig filiaalbedrijf. Dit is ontstaan doordat een groothandelonderneming aan de detaillisten die producten van haar betrekken, bepaalde faciliteiten ging verschaffen. Voorbeelden van deze faciliteiten zijn het verlenen van kredieten voor de inrichting van een detailhandelsvestiging en de financiering van de voorraden.
- de inkoopcombinatie, ontstaan als krachtenbundeling van kleinere detaillisten om gunstiger leveringsvoorwaarden te verkrijgen.

In de loop der jaren zijn deze vormen van samenwerking steeds meer naar elkaar toe gegroeid. Zo zijn zowel groothandelsbedrijven, inkoopcombinaties als brancheorganisaties ertoe overgegaan winkelformules te ontwikkelen. Ook verstrekken alle drie de samenwerkingsvormen financiële faciliteiten. Voor het functioneren van deze samenwerkingsvormen van detaillisten moeten binnen die samenwerkingsvormen maximumprijzafspraken voor kortlopende reclameacties en beperkte afnameverplichtingen kunnen bestaan. Gezamenlijke reclameacties kunnen binnen een samenwerkingsverband doelmatiger worden georganiseerd en tegen lagere kosten plaatsvinden. Beperkte afnameverplichtingen verzekeren een franchisegever, groothandel of inkoopcombinatie van een bepaalde afzet. Hierdoor zal deze eerder bereid zijn om aan de betrokken detaillist financiële faciliteiten te verstrekken. Die faciliteiten kunnen dan worden benut voor het verbeteren van de kwaliteit van de bedrijfsvoering, de doelmatigheid van de distributie en het verlenen van service. Vanuit deze achtergrond geldt een vrijstelling voor maximumprijzafspraken bij kortlopende reclameacties en beperkte afnameverplichtingen. De hoofdlijnen van deze vrijstelling zijn als volgt:

Maximumprijzafspraken bij een kortlopende reclameactie zijn vrijgesteld van het kartelverbod als de reclameactie aan de volgende eisen voldoet:

- De actie moet worden gehouden binnen een samenwerkingsverband.
- De actie mag niet langer duren dan 8 weken.
- De actie moet betrekking hebben op maximaal 5% van het assortiment (= het aantal verschillende producten) dat door de franchisegever, de groothandel of de inkoopcombinatie aan een aangesloten detaillist wordt aangeboden.

Beperkte afnameverplichtingen zijn vrijgesteld van het kartelverbod indien wordt voldaan aan de volgende eisen:

- De verplichting geldt als zekerheidstelling voor financiële verplichtingen die de detailhandelonderneming aangaat.
- De verplichting geldt voor ten hoogste 10 jaar.

- De verplichting heeft betrekking op ten hoogste 60% van het assortiment (= het aantal verschillende producten) dat de detailhandelsonderneming aanbiedt aan eindverbruikers. (De NMa kan het kartelverbod alsnog van toepassing laten zijn als in het voorafgaande boekjaar meer dan 60% van de geldswaarde van de omzet werd behaald met producten waarvoor de afnameverplichting geldt).
- Voor de verplicht af te nemen producten gelden geen minder gunstige prijs of leveringsvoorwaarden dan voor andere ondernemingen die geen afnameverplichting hebben.

Vrijstelling voor samenwerkingsovereenkomsten is alleen mogelijk als de bij die samenwerkingsverbanden aangesloten detaillisten werken volgens een bepaalde winkelformule. De samenwerkingsovereenkomst die de winkelformule regelt moet ten minste verplichtingen bevatten inzake:

- het overdragen van technische, commerciële en praktische kennis en het verlenen van bijstand;
- de presentatie naar de eindgebruikers;
- de inrichting van de detailhandelsvestigingen.

De vrijstelling is gepubliceerd in het Staatsblad 1997, nr. 704. In 2007 is de vrijstelling verlengd tot 1 januari 2009 (Staatsblad 2007, 417). Bij besluit van 10-12-08 is de vrijstelling vervolgens voor onbepaalde tijd gecontinueerd (staatsblad 2008, 542).

Branchebeschermingsovereenkomsten

Een branchebeschermingsovereenkomst is een overeenkomst tussen een eigenaar of beheerder van een winkelcentrum en een onderneming die in het winkelcentrum is gevestigd. De overeenkomst heeft als strekking de gevestigde ondernemer te vrijwaren van vestiging in het winkelcentrum van nieuwe ondernemingen die in dezelfde branche actief zijn. Dit beperkt de concurrentiemogelijkheden in een winkelcentrum. Met een branchebeschermingsovereenkomst kan men bijvoorbeeld voorkomen dat er in hetzelfde winkelcentrum meer dan één supermarkt wordt gevestigd.

Branchebeschermingsovereenkomsten zijn in beginsel verboden op grond van artikel 6 van de Mededingingswet (kartelverbod). Dit vanwege hun concurrentiebeperkende doel en effect. Branchebeschermingsovereenkomsten kunnen in de opstartfase van een winkelcentrum echter nuttige effecten hebben. Ze zijn daarom in nieuwe winkelcentra voor een beperkte periode vrijgesteld van het kartelverbod. Zo kunnen ze er bijvoorbeeld toe bijdragen dat er op nieuwe locaties nieuwe winkelcentra met een gevarieerd winkelaanbod tot stand komen.

De hoofdlijnen van de vrijstelling voor branchebeschermingsovereenkomsten zijn als volgt:

- De vrijstelling geldt uitsluitend voor branchebeschermingsovereenkomsten tussen eigenaars of beheerders van een winkelcentrum en een in dat winkelcentrum gevestigde of zich vestigende onderneming.
- Branchebeschermingsovereenkomsten zijn vrijgesteld tot maximaal 6 jaar na de datum waarop de huur van de eerste winkelruimte in het desbetreffende winkelcentrum is aangevangen.
- Voor winkels die zich later dan het moment van eerste verhuur in het winkelcentrum vestigen is de duur van de branchebescherming dus korter.

De vrijstelling is gepubliceerd in het Staatsblad 1997, nr. 596. In 2007 is de vrijstelling verlengd tot 1 januari 2009 (Staatsblad 2007, nr. 417). Bij besluit van 10-12-08 is de vrijstelling vervolgens voor onbepaalde tijd gecontinueerd (staatsblad 2008, nr. 542).

BIJLAGE 2: EG-GROEPSVRIJSTELLINGEN

De EG-groepsvrijstellingen zijn tamelijk complexe verordeningen die niet eenvoudig zijn samen te vatten. De hoofdlijnen uit de belangrijkste vrijstellingen worden in deze bijlage uiteengezet. Indien u voor de vraag komt te staan of in een concreet geval een afspraak voldoet aan de voorwaarden die in een van de vrijstellingen zijn opgenomen, is het raadzaam de betreffende verordening en richtsnoeren te raadplegen. Ook kunt u advies vragen aan een advocaat of juridisch adviseur gespecialiseerd in het mededingingsrecht.

Er gelden thans EG-groepsvrijstellingsverordeningen voor:

- technologieoverdracht;
- verticale overeenkomsten;
- specialisatie, onderzoek en ontwikkeling;
- afzet en klantenservice inzake motorvoertuigen;
- afspraken in bepaalde specifieke sectoren zoals scheepvaart, luchtvaart en verzekeringen.

De vrijstellingsverordeningen die hierna worden besproken hebben betrekking op alle sectoren van de economie. Groepsvrijstellingsverordeningen die betrekking hebben op een specifieke sector worden niet besproken. Informatie over deze sectorspecifieke vrijstellingen is verkrijgbaar bij de Europese Commissie.

Technologieoverdracht

Technologieoverdracht door middel van licentieovereenkomsten vervult een nuttige rol bij de ontwikkeling en verspreiding van technologische kennis in het economisch verkeer. Bij het sluiten van licentieovereenkomsten betreffende octrooien en/of knowhow kunnen partijen bepaalde afspraken maken die de mededinging beperken. Hiervoor bestaat een vrijstelling. Vrijgesteld zijn met name enkele beperkingen die de licentienemer in zekere mate een alleenrecht geven om de in licentie gegeven technologie binnen een bepaald gebied te exploiteren. Dit houdt onder andere in dat het is toegestaan af te spreken dat een licentienemer een contractuele bescherming geniet die inhoudt dat binnen het aan hem toegekende gebied de betreffende technologie niet door de licentiegever zelf wordt geëxploiteerd. Voorts mag worden bedongen dat licentienemers buiten het aan hen toegekende gebied het product onder licentie niet vervaardigen of gebruiken, dan wel een in licentie gegeven werkwijze niet gebruiken.

Ook mogen beperkingen worden gesteld aan de mate waarin licentienemers ten aanzien van de producten die onder licentie zijn vervaardigd handelsactiviteiten verrichten buiten het aan hen toegekende gebied. Met name mag worden verboden dat de licentienemer een actief handelsbeleid voert buiten zijn gebied. Voor een periode van maximaal vijf jaar mag nog wat verder worden gegaan door een verbod tot levering buiten het eigen gebied af te spreken. Voor de overige hiervoor genoemde beperkingen geldt voor knowhowlicenties de vrijstelling voor maximaal tien jaar, terwijl de maximale duur voor octrooiligenties afhankelijk is gesteld van de looptijd van de octrooien in de gebieden waar de overeenkomst betrekking op heeft.

Verticale overeenkomsten

Commissieverordening EG 2790/1999, inhoudende een EG-groepsvrijstelling voor verticale overeenkomsten, is op 1 juni 2000 in werking getreden. De nieuwe verordening is van toepassing op zowel EG-zaken als puur Nederlandse zaken (wanneer de interstatelijke handel niet wordt beïnvloed).

De Europese Commissie heeft ook richtsnoeren over de beoordeling van verticale afspraken gepubliceerd. De richtsnoeren geven een toelichting op deze groepsvrijstelling en de economische en juridische overwegingen die van belang zijn voor de beoordeling van verticale afspraken die zowel binnen als buiten het bereik van de

groepsvrijstelling vallen. De NMa houdt rekening met de richtsnoeren voor de toepassing van EU- en nationaal recht. In de NMa-brochure 'Beleid inzake verticale overeenkomsten' vindt u nadere informatie over dit onderwerp.

Afzet en klantenservice inzake motorvoertuigen

Er geldt een groepsvrijstelling voor afzet- en klantenserviceovereenkomsten inzake Motorvoertuigen. Deze groepsvrijstelling vervalt op 31 mei 2010.

Specialisatieovereenkomsten

Commissieverordening 2658/2000 van 29 november 2000 bevat een vrijstelling voor specialisatieovereenkomsten tussen ondernemingen die, gecombineerd, niet meer dan 20% marktaandeel bezitten.

Specialisatieovereenkomsten zijn overeenkomsten waarbij:

- één deelnemer van het vervaardigen van bepaalde producten of het verrichten van bepaalde diensten afziet en dit aan een andere deelnemer overlaat ('eenzijdige specialisatie');
- elke deelnemer van het vervaardigen van bepaalde producten of het verrichten van bepaalde diensten afziet en dit aan een andere deelnemer overlaat ('wederkerige specialisatie');
- de deelnemers afspreken gezamenlijk bepaalde producten te vervaardigen of bepaalde diensten te verrichten ('gezamenlijke productie').

De verordening betreft een groepsvrijstelling voor overeenkomsten tussen twee of meer ondernemingen die betrekking hebben op de voorwaarden waaronder deze:

- gemeenschappelijk onderzoek en ontwikkeling verrichten van producten of werkwijzen en de daarbij verkregen resultaten gemeenschappelijk exploiteren;
- de resultaten van onderzoek en ontwikkeling van producten of werkwijzen, die gemeenschappelijk verricht zijn krachtens een van tevoren door dezelfde ondernemingen gesloten overeenkomst, gemeenschappelijk exploiteren;
- gemeenschappelijk onderzoek en ontwikkeling van producten of werkwijzen verrichten, met uitzondering van de gemeenschappelijke exploitatie van de resultaten daarvan.

De verordening geeft een vrijstelling voor overeenkomsten tussen niet-concurrenten voor zeven jaar vanaf het tijdstip waarop de contractproducten voor het eerst binnen de gemeenschappelijke markt op de markt worden gebracht en, na de afloop van die periode, zolang de deelnemende onderneming een gecombineerd marktaandeel van niet meer dan 25% op de relevante markt voor de contractproducten bezitten. De vrijstelling geldt verder voor overeenkomsten tussen concurrenten voor dezelfde zeven jaar, mits op het tijdstip waarop de overeenkomst wordt gesloten het gecombineerde marktaandeel van de ondernemingen niet meer dan 25% op de relevante markt bedraagt.

De vrijstelling is in werking getreden op 1 januari 2001 en is van toepassing tot en met 31 december 2010.

Richtsnoeren Horizontale Samenwerkingsovereenkomsten

De richtsnoeren van de Europese Commissie over de beoordeling van horizontale samenwerkingsovereenkomsten hebben betrekking op afspraken of afgestemde gedragingen die worden opgezet tussen concurrenten die op hetzelfde niveau van de markt werkzaam zijn. De inleiding van de richtsnoeren is van algemene aard en licht de basisbeginselen toe voor de beoordeling van horizontale overeenkomsten van het EG-verdrag.

De rest van de richtsnoeren is onderverdeeld in hoofdstukken over bepaalde types van horizontale overeenkomsten. Zij bieden een analytisch kader voor de meest gangbare vormen van horizontale samenwerking, namelijk: onderzoeks- en ontwikkelingsovereenkomsten, productieovereenkomsten, inkoopovereenkomsten, commercialiseringsovereenkomsten, goederenstandaardisering en samenwerking inzake milieu. De richtsnoeren vervangen de bekendmaking inzake gemeenschappelijke ondernemingen en de bekendmaking inzake overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen betreffende samenwerking tussen ondernemingen en vormen een aanvulling op de groepsvrijstellingsverordeningen inzake onderzoek en ontwikkeling en specialisatieovereenkomsten.

ALGEMENE INFORMATIE

De Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) houdt toezicht op de naleving van de Mededingingswet en geeft uitvoering aan de taken die uit deze wet voortvloeien. Deze brochure geeft een beknopte toelichting op de Mededingingswet. Aan de brochure zelf kunnen geen rechten worden ontleend.

Voor algemene informatie over de Mededingingswet en het indienen van tips en signalen kunt u:

- als ondernemer contact opnemen met de NMa Informatielijn:
telefoon 0800-0231 885 (maandag t/m vrijdag van 9.00 tot 17.00 uur)
e-mail: info@nmanet.nl
- de website bezoeken: www.nmanet.nl
- als consument contact opnemen met ConsuWijzer via 0880707070 of www.consuwijzer.nl.

De NMa informatielijn kan geen specifieke situaties beoordelen, maar geeft algemene informatie over de Mededingingswet en is het aanspreekpunt voor het indienen van tips en signalen. Alle informatie die binnenkomt wordt geregistreerd en kan door de NMa gebruikt worden.

Brochures en formulieren kunt u bestellen via de telefoniste (070 330 33 30) en de website van de NMa. Alle brochures en formulieren kunt u downloaden van de website van de NMa. Daar vindt u ook de volledige wetstekst van de Mededingingswet.

Indien u klachten heeft over de wijze waarop de NMa haar werk uitvoert, kunt u dit melden aan de klachtenfunctionaris van de NMa. In het besluit 'Klachtenfunctionaris NMa', dat gebaseerd is op de Algemene wet bestuursrecht, staat beschreven hoe u een klacht kunt indienen. U vindt het besluit onder andere op de website van de NMa. Schriftelijk ingediende klachten kunt u richten aan:

Klachtenfunctionaris NMa
Postbus 16326
2500 BH Den Haag

NMa
Postbus 16326
2500 BH Den Haag

Bezoekadres: Muzenstraat 81
2511 WB Den Haag
T 0800-023 18 85/ 070 330 33 30
F (070) 330 33 70
E info@nmanet.nl

www.nmanet.nl